

Consultatie Wet opleggen betalingsregeling door rechter

Bram Buik en Nick Huls

De eerste twee zinnen van de memorie van toelichting duiden de kern aan: 1. een verbetering van de positie van schuldenaren die hun schuld niet in één keer kunnen betalen en 2. De civiele rechter kan een passende betalingsregeling opleggen tegen de wil van de schuldeiser.

Dit voorstel is een inbreuk op zowel wat in de Duitse literatuur ‘*Gläubigerautonomie*’ wordt genoemd, als op het klassieke Romeinsrechtelijk adagium ‘*pacta sunt servanda*’. In de Asser serie (Asser – Sieburgh 6-I 2016/355) wordt voor het Nederlandse recht de stelling verdedigd dat bij geldschulden geen beroep op overmacht kan worden gedaan. De Savornin Lohmann heeft onlangs de eenzijdige rol van de rechtspraak bij de incasso van schulden bekritiseerd (in blog recht en bestuur van nrc.nl van 15/2 2022, *Rechters maken schulden van de zwakkeren juist ernstiger*).

Het lijdt derhalve geen twijfel dat het voorstel morreelt aan een pijler van het burgerlijk recht. Het is verheugend dat de Minister voor Rechtsbescherming het aandurft om art. 6:29 BW aan te passen om burgers met schulden tegemoet te komen die tijdelijk in financiële problemen verkeren. Art. 6:29 BW is dikwijls een struikelblok voor een minnelijke regeling als een crediteur weigert om aan een voorstel van een betalingsregeling mee te werken. (Ton Lennaerts, *Rechters en de schuldenindustrie*, NJB 2017/22, p. 525). In de situatie dat de burger één schuldeiser heeft, voorziet het voorstel beslist in een behoefte.

De voorgestelde aanvulling op 6:29 is een stap in de goede richting, maar wij menen dat het aangevuld moet worden met een voorziening voor debiteuren die meer dan één schuld hebben. Een betalingsregeling is in dat geval pas echt ‘passend’ als alle

crediteuren er bij betrokken worden. Er is dan behoefte aan een collectieve betalingsregeling waaraan alle crediteuren gebonden zijn. Een individuele betalingsregeling is niet 'passend' als de debiteur ook andere schuldeisers heeft die hij niet kan betalen. In de toelichting wordt gesteld dat in dat geval de minnelijke schuldhulpverlening door de gemeente of via de Wsnp, inclusief gedeeltelijke kwijtschelding doorgaans de enige manier is om binnen een redelijke termijn uit de schulden te komen. Dat betekent dat de schuldeiser doorgaans maar een deel van zijn vordering betaald krijgt, wat bij een betalingsregeling (mits nagekomen) niet zo is.

De Raad voor de rechtspraak is erg optimistisch over (de) mogelijkheden (van de rechter) om boven water te krijgen of er meer schulden zijn bij de gedaagde partij, die de rechter voor zich heeft. "De ruimte voor maatwerk die een dergelijke bevoegdheid mogelijk maakt, past voorts goed in de visie van de Rechtspraak, waarin de menselijke maat een prominente plek inneemt, geconcretiseerd in het gedachtengoed maatschappelijk effectieve rechtspraak, waar meer oog is voor onderliggende problematiek." (Consultatieversie Memorie van Toelichting Wet opleggen betalingsregeling door rechter, p. 7). Daar waar de schuldhulpverlening hiervoor maanden nodig heeft, zou de rechter dit in relatief korte tijd voor elkaar weten te krijgen. Wij zijn bang dat dit een té optimistische kijk op de mogelijkheden van de rechter is, ook al is het positief dat de rechterlijke macht de menselijke maat hier omarmt.

Wij willen pleiten voor een 'derde weg', nl een collectieve schuldregeling die alle schuldeisers bindt en die leidt tot volledige betaling (!) van alle schulden. De regeling beperkt zich tot de hoofdsom en kan zich bij een omvangrijke schuldenlast uitstrekken over een langere periode dan drie jaar. Gedurende de looptijd van de regeling hoeven de gerechts-, beslag- en executiekosten de vermogenspositie van de schuldenaar niet te belasten. De debiteuren worden voor de aflossing niet vastgepind op het minimum van 90% van de bijstandsnorm, maar op een bedrag dat passend is voor zowel hun inkomen als de omvang van de schulden (maatwerk).

Voor deze benadering kan inspiratie worden geput uit het MytrustO model dat in België is ontwikkeld en waarmee thans ook in Nederland wordt geëxperimenteerd. Het initiatief ligt – zoals het model nu wordt toegepast - bij debiteuren die voorzien dat zij niet alle schulden ineens kunnen betalen en die zelf het initiatief nemen door zich tot een schulddienstverlener wenden. Deze professional maakt een ‘vermogens- en schuldenfoto’, dat is een inventarisatie van alle relevante activa en passiva, die uitmondt in een voorstel aan alle crediteuren. De kosten van de procedure (de foto en de maandelijkse beheerskosten) zijn van tevoren bekend en maken deel uit van het collectieve terugbetalingsplan. Onder dit model ligt een softwarepakket, waarin schuldeisers kunnen bijhouden hoe de afbetaling verloopt en of de andere schuldeisers zich houden aan de afspraken. Immers, als één schuldeiser besluit toch tot invorderingsmaatregelen over te gaan, belast hij daarmee de schuldensituatie van de debiteur en daarmee het succes van de totale regeling.

In België is dit model ontwikkeld door gerechtsdeurwaarder Patrick van Buggenhout. Het is in onze ogen een fraai voorbeeld van sociaal verantwoord incasseren waarin een evenwicht wordt gezocht tussen het debiteuren- en crediteurenbelang. Maar het op deze manier collectief schulden regelen is niet per se het exclusieve domein van gerechtsdeurwaarders. Ook professionele bewindvoerders en advocaten zouden hier een rol kunnen spelen.

De rol van de rechter is in dit model gericht op het beslechten van geschillen, niet alleen over de inhoud van de collectieve betalingsregeling (Is de maandelijkse aflossing reëel, is de debiteur te goeder trouw, zijn de bezwaren van een crediteur valide), maar ook over het vaststellen en beëindigen van de regeling etc.).

Voor allerlei praktische en dagelijkse kwesties kan ook de schuldenfunctionaris een rol gaan spelen. Na een positieve evaluatie (Bureau Bartels, *Evaluatie inzet schuldenfunctionarissen binnen de*

Rechtspraak, Research memoranda raad voor de Rechtspraak, nr 1 2022) heeft de Raad voor de rechtspraak besloten dat bij alle rechtbanken zo'n functionaris wordt ingesteld. Dit is een goed initiatief om het juridische en het sociale domein beter met elkaar te verbinden en het kan tevens bijdragen aan maatschappelijk effectieve rechtspraak.

Delft/Amsterdam, 12 september 2022

Bram Buik is voormalig gerechtsdeurwaarder te Leiden
Nick Huls is emeritus hoogleraar rechtssociologie Erasmus
Universiteit en Universiteit Leiden